

Romanian
Angel Appeal

EVALUAREA SERVICIILOR DE INTEGRARE PROFESIONALĂ ADRESATE TINERILOR CARE TRĂIESC CU HIV/SIDA ÎN ROMÂNIA

RAPORT
Iulie 2009

Proiect finanțat de Fondul Global de Luptă
Împotriva HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei
prin
Fundația Romanian Angel Appeal

www.fondulglobal.ro / www.globalfund.ro

Mulțumiri:

Studiul *Evaluarea serviciilor de integrare profesională adresate tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România* a fost realizat în 2009, cu sprijinul mai multor persoane și organizații.

Mulțumim pentru colaborare personalului și beneficiarilor următoarelor organizații:

- Asociația Lizuca, Bacău
- Asociația Noua Speranță, Petrla
- Asociația Red Ribbon, Fălticeni
- Fundația Romanian Childrens' Appeal, București
- Asociația Speranța, Constanța
- Fundația Alături de Voi, Iași și filialele din Constanța și Târgu Mureș
- Fundația Baylor Marea Neagră, Constanța
- Fundația Dezvoltarea Popoarelor, București
- Fundația Health Aid Romania, București
- Fundația Inimă de copil, Galați
- Uniunea Națională a Organizațiilor Persoanelor Afectate de HIV/SIDA(UNOPA)
- Societatea Pentru Copii și Părinți (SCOP), Timișoara

Coordonator de proiect: Nicoleta Mănescu, Ofițer de Program, Fundația Romanian Angel Appeal

Autor: Conf.univ.dr. Adrian Dan, Facultatea de Sociologie

Tehnoredactare: Răzvan Rădulescu

Studiul „Evaluarea serviciilor de integrare profesională adresate tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România” reprezintă o evaluare intermediară a rezultatelor atinse la sfârșitul Fazei I (iulie 2007 – iunie 2009) în cadrul proiectelor de integrare socio-profesională a persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, în special tineri. Proiectele, dezvoltate de organizații neguvernamentale (ONG) din 11 județe¹, fac parte din Programul HIV/SIDA² finanțat de Fondul Global de Luptă împotriva SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 6, prin Fundația Romanian Angel Appeal (RAA). Cercetarea de teren s-a desfășurat în intervalul 14 iunie – 09 iulie 2009 și a fost realizată prin interviuri de grup cu beneficiarii direcți ai serviciilor de integrare profesională (tineri care trăiesc cu HIV/SIDA), precum și cu specialiștii organizațiilor care derulează astfel de servicii.

Evaluarea a vizat următoarele tipuri de servicii dezvoltate de organizații neguvernamentale pentru tineri care trăiesc cu HIV/SIDA:

- 1) servicii de consiliere și orientare profesională și ocupațională;
- 2) cursuri de formare profesională (cursuri de dezvoltare a abilităților sau de calificare profesională);
- 3) stagii de practică la angajatori, în urma finalizării cursurilor de formare profesională;
- 4) integrarea persoanelor seropozitive în ateliere și unități protejate;
- 5) informarea angajatorilor cu privire la dreptul la muncă al persoanelor seropozitive;
- 6) servicii de terapie ocupațională;
- 7) instruirea specialiștilor din domeniul psihosocial în aria consilierii și orientării profesionale a tinerilor seropozitivi;
- 8) asigurarea funcționării unor locuințe protejate pentru tineri seropozitivi.

Cercetarea a avut la bază o **metodologie** de tip calitativ, utilizând o matrice de evaluare care a vizat două perspective distincte asupra rezultatelor intervențiilor de integrare socio-profesională: cea a sub-recipientilor³ și cea a beneficiarilor direcți. Fiecare tip de serviciu a fost evaluat în funcție de cinci criterii: **relevanță, eficacitate, eficiență, impact și sustenabilitate**.

1. **Relevanța** se referă la o serie de aspecte ce pot precede implementarea proiectului sau au legătură cu rezultatele acestuia, nu numai pentru beneficiarii direcți ci și pentru beneficiarii indirecți⁴. Analizată *din perspectiva sub-recipientilor și a beneficiarilor*, relevanța se referă la justificarea proiectului în context local și în acord cu actualele prevederi legislative privind facilitarea integrării profesionale a persoanelor cu dizabilități (categorie în care se încadrează și tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA). De asemenea, relevanța

¹București, Suceava, Bacău, Galați, Arad, Dâmbovița, Hunedoara, Timiș, Iași, Mureș, Constanța

²Programul este intitulat “Către accesul universal la prevenirea, tratamentul HIV /SIDA și la îngrijirea și asistența socială pentru persoanele vulnerabile și populațiile defavorizate”.

³Sub-recipient - organizație care implementează proiecte în cadrul GFATM, Runda 6.

⁴Familiiile beneficiarilor, membri ai comunității, reprezentanți ai autorităților locale.

se referă la adecvarea serviciilor la nevoile și posibilitățile beneficiarilor. Astfel, din ambele perspective (a sub-recipientilor și a beneficiarilor) au fost evaluate aspectele: modalitatea de selecție a beneficiarilor, serviciile necesare identificate, adecvarea lor la structura pieței locale a forței de muncă, motivația pentru participare a tinerilor, utilitatea percepută a acestor servicii.

Atât din discuțiile cu beneficiarii cât și din interviurile cu sub-recipientii, s-a observat faptul că serviciile dezvoltate au avut la bază o serie de principii și o logică liniară, progresivă, pornind de la serviciile existente, de la nevoile beneficiarilor și resursele existente, astfel încât acestea să tindă spre o relevanță maximă, îndeosebi pentru grupul țintă dar și pentru beneficiarii indirecți. Succesul demonstrat și cel anticipat al celor mai multe servicii implementate ne determină să concluzionăm că acestea sunt justificate și adecvate nevoilor și posibilităților beneficiarilor. Există însă și mici excepții – cursuri la care s-a renunțat deoarece rata de absolvire a fost scăzută (cursurile pentru obținerea permisului auto). Pentru creșterea relevanței unor servicii precum cursurile de formare profesională sau integrarea tinerilor în ateliere protejate se impune și dezvoltarea unor activități de consiliere a părinților sau tutorilor acestor tineri.

2. În analiza **eficacității** din *punctul de vedere al sub-recipientilor* am urmărit identificarea obiectivelor și țăintelor formulate și evaluarea gradului de îndeplinire a acestora. De asemenea, am urmărit să determinăm eficacitatea serviciilor prin evaluarea calității acestora.

Obiectivul general și comun formulat de către toți sub-recipientii în aplicațiile lor s-a referit la sporirea șanselor de integrare profesională a tinerilor infectați cu HIV. În aproape toate cazurile, țintele au fost atinse în proporție de peste 90% sau chiar au fost depășite, ceea ce denotă o eficacitate ridicată. Au fost și situații în care țintele inițial fixate în proiect nu au fost atinse în primul an și, într-o asemenea situație, acestea au fost reformulate. Atingerea țintelor este demonstrabilă prin sistemul de indicatori pe care organizațiile l-au folosit pentru monitorizarea progresului. Nu în toate situațiile indicatorii au fost standardizați, însă toți sub-recipientii au utilizat o serie de indicatori standard, cum ar fi numărul de tineri care trăiesc cu HIV/SIDA înscriși la cursuri de formare profesională, numărul de tineri care trăiesc cu HIV/SIDA care au absolvit cursuri de formare profesională etc. Dat fiind faptul că eficacitatea serviciilor poate fi puternic influențată și de gradul de motivare al fiecărui beneficiar în parte, în asemenea cazuri de evaluare este util să considerăm și rezultatele pozitive individuale. În acest sens, sub-recipientii au arătat că există diferențe substanțiale între performanțele individuale ale beneficiarilor, în multe cazuri diferențele fiind generate de nivelul de motivare.

În ceea ce privește modul de acordare a serviciilor, sub-recipientii au afirmat că există un sistem de programări, dar că, pentru anumite activități, există flexibilitate – beneficiarii accesează serviciul mai des sau mai rar decât sunt programați.

Referitor la calitatea serviciilor dezvoltate și oferite, sub-recipientii apreciază că serviciile oferite de ei sunt în cea mai mare parte adecvate (concluzie la care subscriem), posibilele neajunsuri fiind mai degrabă generate de condițiile nefavorabile adiacente (spațiu redus, infrastructură neadecvată, dotări insuficiente etc.). Calitatea serviciilor furnizate este apreciată de către toți sub-recipientii, serviciile răspunzând celor mai multe exigențe. Aprecierile se bazează în mod echilibrat pe eforturile pe care le fac profesioniștii în activitățile cu tinerii, cât și pe efectele sau performanțele obținute. Calitatea unor servicii, însă, nu depinde de sub-recipientii – este în special vorba despre cursurile organizate prin AJOFM⁵-uri, la care participă tinerii.

⁵ Agenția Județeană pentru Ocupare Forței de Muncă

Spre deosebire de analiza eficacității din punctul de vedere al sub-recipientilor, *din perspectiva beneficiarilor* analiza a avut în vedere conștientizarea progreselor realizate, adecvarea cunoștințelor și abilităților dobândite la nevoile pieței locale și, într-o măsură mai redusă, concretizarea acestor progrese în angajarea pe piața muncii sau sporirea acestor șanse, precum și dobândirea de abilități de viață independentă.

Progresele înregistrate sunt semnificative în raport cu nivelul anterior, însă sunt destul de multe situații în care nivelul actual atins este departe de cel necesar pentru a concura cu alți tineri pe piața muncii. În plus, datorită handicapului social pe care îl au (dar și a bolii fizice), tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA cred că, în multe situații, ei trebuie să fie cu mult mai buni în ceea ce fac decât ceilalți „competitori” pentru a fi preferați în procesul de selecție și angajare.

Adecvarea cunoștințelor și abilităților dobândite la nevoile pieței locale nu a fost evaluată în mod direct, prin indicatorul ”gradul de angajare” – câți tineri s-au angajat în urma participării la diferitele cursuri de formare profesională. O mare parte a tinerilor declară că au dobândit abilități care să le permită să se angajeze pe piața muncii, chiar în condiții de competiție cu alți tineri. Există însă cel puțin trei probleme, care țin direct de beneficiari și care pot periclita șansele lor de integrare: a) nivelul de școlarizare redus; b) abilități reduse de viață independentă ale unora dintre tineri; c) starea de sănătate, care presupune uneori perioade lungi de internare în spital.

În urma discuțiilor purtate atât cu sub-recipientii cât și cu beneficiarii, se poate concluziona că serviciile dezvoltate de către sub-recipienti au o eficacitate înaltă, atât prin prisma succesului acestor servicii, cât și prin prisma rezultatelor obținute de către beneficiari - creșterea potențialului de integrare socio-profesională a acestora. Făcând o analiză din punct de vedere funcționalist, eficacitatea acestor programe este medie pe termen scurt și ridicată pe termen mediu și lung, în condițiile în care țintele și obiectivele formulate au fost atinse în cvasi-totalitatea lor.

3. Pentru evaluarea **eficienței** *din perspectiva sub-recipientilor* nu a fost realizată o analiză obiectivă costuri/eficacitate, pe de o parte pentru că aceste servicii, prin natura lor, își vor face simțite efectele după o perioadă de timp mai îndelungată de la încheierea activităților, iar pe de altă parte sub-recipientii nu calculează costul per beneficiar. Există în schimb informații referitoare la suma bugetată pentru fiecare serviciu în parte și țintele stabilite pentru a fi atinse, dar sumele bugetate nu acoperă întotdeauna integral costurile serviciilor oferite prin proiect.

Numărul angajaților implicați în aceste proiecte este în totalitatea cazurilor la nivel minim spre satisfăcător, întrucât nu a fost posibilă alocarea resurselor financiare adecvate pentru angajarea unui număr mai mare de specialiști și personal auxiliar; costurile financiare asociate cu retribuirea personalului sunt astfel limitate semnificativ. Dacă numărul specialiștilor și al personalului auxiliar implicat în dezvoltarea serviciilor a fost limitat, nu același lucru se poate spune despre nivelul de calificare al acestora, fiind angajat personal cu calificarea adecvată cerută de fiecare post în parte.

În funcție de specificul serviciilor dezvoltate, în finanțarea proiectelor s-a pus dominant accentul pe salarizarea personalului (pentru serviciile de consiliere, asistență socială, suport), pe achiziția de echipamente și materii prime (pentru ateliere și unități protejate) și pe cheltuieli administrative/de întreținere. În fapt, resursele financiare disponibile fiind mai reduse comparativ cu nevoile reale, sub-recipientii (încă de la structurarea aplicației) au făcut alocări foarte precise și echilibrate ale resurselor financiare.

Nu au fost semnalate ajustări bugetare în sensul suplimentării sumelor alocate, ci doar pentru reglarea unor categorii de cheltuieli în cadrul aceluiași buget. Acest fapt demonstrează că serviciile inițial proiectate pentru a fi dezvoltate au fost destul de bine bugetate, probând o eficiență crescută.

Aproape toți sub-recipientii au făcut realocări minore de fonduri, ca urmare a unor schimbări necesare/fortuite intervenite în derularea proiectelor. Asemenea realocări minore sunt de natură a spori eficiența generală a proiectului.

Eficiența proiectelor implementate de către sub-recipienti este dificil de analizat prin *prisma percepției beneficiarilor*, deoarece aceștia nu au suficiente informații (detalii financiare) despre proiectele respective și, în plus, sunt susceptibili de subiectivism ca beneficiari direcți. În această situație, am urmărit percepția eficienței personale.

Majoritatea beneficiarilor au apreciat că resursele personale investite (timp, energie, bani etc.) în participarea la activitățile sau serviciile dezvoltate de către sub-recipienti s-au concretizat în progrese personale realizate. Au fost și câțiva beneficiari care considerau că ar fi putut folosi mai bine timpul personal în dezvoltarea altor activități, însă nu au putut spune ce altceva ar fi dorit sau ar fi putut face.

Disponibilitatea cofinanțării serviciilor a fost un aspect destul de sensibil și surprinzător pentru o parte a beneficiarilor. Mulți dintre ei nu-și puseseră o asemenea problemă și au declarat că nu ar fi dispuși la cofinanțarea serviciilor, invocând diferite motive – de la lipsa resurselor financiare, până la dreptul lor de a beneficia gratuit de asemenea servicii.

Chiar dacă eficiența propriu-zisă este dificil de evaluat, se poate afirma că proiectele dezvoltate de sub-recipienti au un raport adecvat costuri/beneficii.

4. **Impactul** serviciilor dezvoltate poate fi perceput distinct de către sub-recipienti și de către beneficiari. Impactul în rândul beneficiarilor indirecti – familie, comunitate, angajatori – este mult mai dificil de măsurat și nu a constituit obiectul acestei evaluări. Există și o serie de dificultăți metodologice și practice de evaluare și analiză a impactului, care vizează izolarea efectelor obținute de influențele indirecte ale unor factori de mediu, externi. Cu alte cuvinte, în ce măsură rezultatele obținute (pozitive/negative) sunt exclusiv rezultatul intervenției sau sunt rezultatul și al altor factori pervertitori? În măsura în care a fost posibil, am încercat să izolăm impactul direct de diferitele influențe perverse, neintenționate.

Impactul din punctul de vedere al sub-recipientilor

Progresele realizate de beneficiari pot fi măsurate atât prin prisma rezultatelor obținute (participare/ absolvire a cursurilor, angajare etc. – care sunt puternic legate de eficacitatea acțiunilor derulate), cât mai ales prin comparație cu situația de început, prin atitudinea lor față de angajare și viață independentă. Creșterea gradului de independență a beneficiarilor nu a vizat în toate cazurile o independență imediată, ci mai degrabă una pe termen lung, în sensul că, în câțiva ani, o parte dintre beneficiari vor putea să se angajeze și să mențină un serviciu, să locuiască singuri, să-și întemeieze o familie. De asemenea, se poate vorbi de o independență limitată a unora dintre beneficiari, în sensul că aceștia pot fi integrați mai bine într-o unitate protejată decât pe piața liberă a muncii.

În acest context, se pune problema în ce măsură serviciile dezvoltate de sub-recipienti creează dependență sau independență în rândul beneficiarilor. Și aici se poate vorbi de o dependență manifestă, dar de moment, specifică perioadei de parcurgere a cursurilor, de învățare, de adaptare la ideea de serviciu și chiar la

angajare. Această dependență se poate dovedi utilă în momentul de față deoarece asigură într-un oarecare fel continuitatea participării, pe baza căreia beneficiarii pot dobândi acele cunoștințe și abilități care să-i determine să devină independenți într-un viitor cât mai apropiat. Ulterior, această formă de dependență se va converti foarte probabil în abilități de viață independentă în cazul celor mai mulți tineri infectați cu HIV.

Majoritatea sub-recipientilor au apreciat că impactul asupra beneficiarilor, atât pe termen scurt cât și mediu și lung, a fost „Foarte bun” și „Bun”; niciunul dintre sub-recipienti nu a afirmat că impactul ar fi fost „Satisfăcător” sau chiar „Nesatisfăcător”.

Referitor la impactul neplanificat/efecte secundare, sub-recipientii au semnalat doar puține aspecte ce intră în categoria externalităților (pozitive și negative), care nu au avut însă consecințe importante asupra unui grup mai mare de beneficiari, a întregului proiect sau a beneficiarilor indirecti. Au fost semnalate atât efecte secundare pozitive cât și efecte secundare negative, cele mai multe fiind în plan individual. În categoria efectelor secundare pozitive, putem menționa o serie de efecte asupra familiilor beneficiarilor, creșterea frecvenței participării, dincolo de programul stabilit, auto-mobilizarea tinerilor pentru a continua sau termina școala. Efectele secundare negative nominalizate, puține la număr, s-au referit îndeosebi la reacțiile și comportamentele unora dintre beneficiari, care nu s-au adaptat programului de lucru sau regulilor existente. Nu au fost semnalate „deturnări” ale serviciilor oferite beneficiarilor direcți, în favoarea unor terțe persoane (membrii familiilor acestora etc.).

Impactul din punctul de vedere al beneficiarilor

Rezultatele în plan personal, identificate de beneficiari, se referă în primul rând la dobândirea unor cunoștințe și abilități suficient de relevante și adecvate pentru a se putea angaja și a duce o viață independentă. Pentru o mică parte dintre ei, rezultatele s-au concretizat în găsirea unui serviciu pe care au reușit să și-l păstreze și chiar să închirieze o locuință și să locuiască independent. O serie de beneficiari, ca urmare a începerii cursurilor și a consilierii direcționate spre educație pentru viață independentă, au reluat procesul de școlarizare formală, fie în școli speciale, fie în programul „A doua șansă”. Câțiva dintre tinerii seropozitivi s-au angajat în cadrul atelierelor protejate, alții – nu foarte mulți – au lucrat pentru diverși angajatori, iar o parte semnificativă au căutat sau sunt în căutarea unui loc de muncă.

Un alt aspect urmărit în evaluarea de impact a fost în ce măsură, în urma participării la activitățile care au vizat integrarea profesională, tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA percep că gradul lor de independență a crescut sau s-a redus (a crescut dependența). Aproape fără excepție, tinerii au afirmat că, în urma participării la cursuri, ateliere și consiliere, gradul lor de independență a crescut.

Un alt impact neplanificat a fost pierderea motivației pentru a căuta un loc de muncă în domeniul pentru care s-au calificat. Acesta poate fi rezultatul neadaptării serviciilor de consiliere și orientare profesională la fiecare beneficiar. În cazul celor mai mulți dintre beneficiari apare însă o discrepanță între posibilitățile de angajare oferite de piața locală a muncii, abilitățile reale ale tinerilor și aspirațiile legate de locul de muncă ideal.

Principalele dificultăți personale întâmpinate menționate de către beneficiari s-au referit la găsirea unui loc de muncă pe plan local. Alte dificultăți au fost generate de noutatea activităților, de necesitatea de a pune în practică abilități și cunoștințe specifice a căror acumulare și mai ales sedimentare necesită un timp. Tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA se așteaptă la marginalizare – latentă sau manifestă – din partea celor din jur (în special a angajatorilor). Din acest motiv, tinerii preferă să nu informeze angajatorii sau organizatorii cursurilor cu privire la diagnosticul lor.

5. **Sustenabilitatea.** Cei mai mulți sub-recipienti au afirmat că, după terminarea programului GFATM Runda 6, cel puțin pentru următorii 2-4 ani, sustenabilitatea proiectelor de integrare profesională va fi asigurată din alte surse de finanțare obținute (finanțatori internaționali sau naționali) sau cu sprijinul autorităților locale.

Unele organizații, mai ales din orașele mici, situate în zone defavorizate, sunt dependente de finanțarea GFATM Runda 6. În aceste condiții, pentru aceste organizații sustenabilitatea serviciilor este periclitată.

Deși finanțarea GFATM Runda 6 a reprezentat, în perioada 2007 – 2009, principala sursă de finanțare pentru proiectele evaluate, majoritatea organizațiilor declară că au depus aplicații pentru finanțări la Fondul Social European (FSE) sau alte agenții finanțatoare, naționale și internaționale.

Alte strategii de susținere financiară au fost acreditarea și dezvoltarea atelierelor protejate și dezvoltarea unei unități protejate (agent economic), astfel încât, pe baza comenzilor primite, să se asigure resurse pentru funcționarea proiectelor de integrare socio-profesională a persoanelor seropozitive.

Sustenabilitatea serviciilor oferite este destul de vag percepută în rândul beneficiarilor. O mare parte dintre ei fiind beneficiari vechi ai serviciilor furnizate de către aceste organizații, nu conștientizează faptul că există un risc real și nu doar potențial ca serviciile de care beneficiază să fie întrerupte. Referitor la consolidarea efectelor obținute, beneficiarii care au participat la activități de integrare profesională au afirmat că abilitățile și competențele dobândite ar putea fi dezvoltate dacă s-ar angaja sau dacă ar mai face și alte cursuri.

Un element important în asigurarea sustenabilității, menționat de către beneficiari, a fost asigurarea confidențialității. Societatea românească încă discriminează și marginalizează persoanele seropozitive și, în această situație, păstrarea confidențialității diagnosticului față de comunitate, față de furnizorii de cursuri și față de angajatori, constituie cea mai bună cale pentru ca aceste intervenții de integrare socio-profesională să nu creeze beneficiarilor prejudicii generate de stigmatizare și marginalizare. Confidențialitatea accesării acestor servicii reprezintă o condiție importantă în motivarea și integrarea socio-profesională a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA.

Concluzii

Serviciile de consiliere și orientare profesională și ocupațională au o relevanță mare și o eficacitate foarte ridicată, generând în special motivarea tinerilor de a se înscrie, de a participa activ la activitățile organizației. În cazul sub-recipientilor care au realizat și sesiuni de consiliere cu părinții, eficacitatea activităților și rezultatele au fost mai bune. Concluziile unor sub-recipienti cu privire la nevoia și utilitatea de a oferi servicii de consiliere și pentru părinții tinerilor infectați cu HIV ne îndreptătesc să recomandăm sprijinirea dezvoltării unor astfel de activități.

Tinerii, aproape fără excepție, au afirmat că, în urma participării la cursuri, ateliere și consiliere, gradul lor de independență a crescut. În plus, tinerii au arătat că participarea la consiliere și la cursuri vocaționale i-a făcut să își dea seama că fără școală e mult mai greu să te angajezi și să câștigi un salariu bun – ceea ce pe mulți dintre ei i-a motivat să continue sau să reia procesul de școlarizare formală.

Atingerea țintelor în proporție de 90-100% în materie de consiliere, de către toți sub-recipientii, demonstrează atât o eficacitate și eficiență crescute, cât și interes din partea beneficiarilor. Dacă unele servicii dezvoltate

de sub-recipienti sunt dependente de contextul economico-social local, de relația cu autoritățile locale, serviciile de consiliere sunt mai puțin sensibile la aceste aspecte, și adin acest motiv, sustenabilitatea lor și a efectelor generate este mai puțin periclitată.

Din cei 898 tineri care au beneficiat de consiliere pentru integrare profesională în perioada iulie 2007 – iunie 2009, 54 s-au angajat. Alți tineri, care încă nu s-au angajat, au declarat în cadrul interviurilor că își doresc să se angajeze și să ducă o viață independentă.

Atelierele vocaționale și cursurile de formare profesională organizate de către sub-recipienti sau furnizori autorizați au înregistrat un succes semnificativ în rândul tinerilor. Succesul acestui tip de activități a fost asigurat și prin procesul de selecție a beneficiarilor în vederea participării la cursuri, nu doar în funcție de preferințele lor, ci și de nivelul educațional atins și de abilitățile curente. În ansamblu, cursurile s-au dovedit a fi eficiente, mai ales cursurile organizate de către sub-recipienti în cadrul atelierelor protejate, în comparație cu cele ale furnizorilor autorizați (AJOFM). O serie de activități și cursuri s-au dovedit extrem de atractive, în special cele desfășurate în cadrul atelierelor de „Artă și creație” (pictură, artă decorativă, împletituri, lumânări decorative etc.). Eficiența acestor servicii este greu de estimat. În cazul cursurilor realizate de furnizori de formare profesională (ex: AJOFM), acestea au fost plătite de către organizație, taxa de participare nefiind costisitoare. În cazul cursurilor organizate de către sub-recipienti în cadrul atelierelor protejate, este dificil de spus dacă acestea s-au dovedit eficiente, deoarece, în totalul bugetului proiectelor, cheltuielile pentru investiții în aparatură și consumabile au fost mari, iar efectele/beneficiile nu se văd pe termen scurt. Impactul acestor cursuri se va vedea, de asemenea, pe termen lung. Sustenabilitatea acestor servicii ar putea fi afectată mai ales în cazul cursurilor vocaționale oferite de către sub-recipienti, care presupun costuri mari. Cum însă toți sub-recipientii au făcut investițiile necesare în echipamente, sustenabilitatea este periclitată mai ales în cazul atelierelor care au nevoie de materii prime costisitoare. Sustenabilitatea acestor servicii este afectată și de faptul că sub-recipientii nu pot elibera diplome sau atestate de participare și calificare a tinerilor în profesia pentru care i-au instruit.

Stagiile de practică la angajatori au vizat pregătirea tinerilor pentru angajarea în muncă, pe piața liberă. Deși relevanța acestui serviciu este certă, alte elemente ale evaluării (eficacitate, eficiență și impact) nu au putut fi analizate în profunzime, deoarece, pe de o parte informațiile necesare sunt inconsistente, iar pe de altă parte serviciul este recent, insuficient dezvoltat pentru a putea evalua efectele generate. Discuțiile pe această temă cu specialiștii au arătat că aceștia sunt convinși nu doar de utilitatea serviciului, dar și de faptul că impactul se va vedea pe termen mediu și lung, opinie împărțită de altfel și de beneficiarii intervievați.

Angajarea tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în ateliere și unități protejate – serviciu dezvoltat de Fundația „Alături de Voi” și de Asociația „Speranța” – le oferă tinerilor un mediu de muncă extrem de apropiat de cel de pe piața liberă, cu obligații și responsabilități clare, precum și cu recompensele corespunzătoare (în special stimulentele de natură financiară). În felul acesta, tinerii au posibilitatea de a lucra și a se integra efectiv pe piața forței de muncă. Există și o serie de obstacole în integrarea lor rapidă și deplină, generate atât de dezvoltarea unor relații foarte strânse de-a lungul timpului⁶ între tineri și personalul din aceste organizații și cât și, consecutiv, de înțelegerea mai dificilă a noului rol și a responsabilităților noi ce le revin ca angajați (spre deosebire de „etapa” anterioară - de beneficiari). Serviciile dezvoltate și asigurate de Util

⁶Dincolo de o relație furnizor - client, mai mult sau mai puțin impersonală/formală.

Deco (ADV) au o relevanță extrem de crescută, atât din punctul de vedere al beneficiarilor cât și al sub-recipientilor. Eficacitatea proiectului este una ridicată, deoarece scopul proiectului a fost atins – 15 tineri au fost integrați înunitatea protejată, dintr-un total de 117 beneficiari care au fost formați în cadrul atelierelor dezvoltate de Fundația Alături de Voi în 3 județe: Iași, Mureș și Constanța. O măsură a eficienței este dată de posibilitatea amortizării investițiilor într-o perioadă destul de scurtă de timp. Impactul serviciilor dezvoltate este unul direct, în rândul beneficiarilor, și unul indirect – în rândul familiilor acestora și al comunității locale. Serviciile au răspuns extrem de bine la nevoile curente ale beneficiarilor, dar impactul real, foarte mare, se va vedea mai degrabă pe termen mediu și lung sub forma unei bune integrări socio-profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA. Sustenabilitatea proiectului este asigurată prin însuși faptul că Util Deco este o unitate economică protejată. În plus, echipa ADV a asigurat în continuare finanțarea proiectelor prin intermediul altor surse de finanțare și prin parteneriatul cu Administrația Publică Locală.

Locuințe protejate. Deși tinerii infectați cu HIV care trăiesc în locuințe protejate sunt puțini la număr (cei mai mulți trăiesc în familiile de origine), relevanța acestor servicii pentru grupul țintă este extrem de mare. Locuirea individuală sau în grupuri mici în aceste apartamente le oferă tinerilor posibilitatea de a vedea și înțelege într-o mai mare măsură ce înseamnă o viață independentă – responsabilități și avantaje (auto-gospodărire, libertate etc.). Analizând eficacitatea și impactul acestui serviciu, am constatat o bună integrare a beneficiarilor, o conștientizare a importanței unei vieți independente și a responsabilităților ce le revin față de ei înșiși dar și față de cei din jur. Există însă și riscul de a crea dependență de acest tip de servicii. O asemenea situație nu este în mod necesar rezultatul unor servicii mai puțin eficiente, ci al unor factori individual-personali ai beneficiarilor (stare de sănătate, nivel intelectual, de școlarizare, de aspirații etc.). Sustenabilitatea acestor servicii este asigurată nu doar prin proiecte care asigură finanțarea în continuare, dar și prin contribuția tinerilor la cheltuielile de întreținere a locuinței.

Instruirea specialiștilor. Scopul participării specialiștilor la cursuri a vizat, printre altele, ca personalul care lucrează cu tinerii infectați cu HIV să dobândească cunoștințele și abilitățile adecvate pentru a putea oferi servicii de calitate în ceea ce privește consilierea vocațională și integrarea profesională a tinerilor. Este dificil de estimat în ce măsură acestea au fost atât eficiente cât și eficace, și care a fost impactul lor direct asupra personalului dar și asupra beneficiarilor. Cert este că specialiștii simt nevoia de formare continuă și, în ansamblul economiei proiectelor dezvoltate de către sub-recipienti, aceste activități nu consumă foarte multe resurse și nici nu au efecte secundare negative.

Recomandări

Două seturi de recomandări au rezultat în urma acestei evaluări:

Recomandări din partea sub-recipientilor

- Sprijinirea înființării mai multor unități protejate, deoarece unii dintre tineri se pot încadra mai bine în muncă în astfel de unități, sunt mai motivați și se simt mai protejați.
- Necesitatea consilierii pentru integrare profesională și ocupațională a beneficiarilor atât prin sesiuni individuale cât și de grup.
- Realizarea unor activități de consiliere cu părinții, în care aceștia să fie ajutați să conștientizeze importanța serviciilor de orientare profesională și viață independentă oferite copiilor lor. În multe situații, părinții au fost reticenți față de serviciile de integrare profesională și viață independentă oferite

copiilor lor.

- Informarea angajatorilor cu privire la drepturile și obligațiile lor, precum și la drepturile și obligațiile persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA.
- Stabilirea obiectivelor de integrare profesională a tinerilor seropozitivi trebuie să țină seama de particularitățile locale/regionale privind accesul pe piața muncii, accesul la educație și servicii sociale, accesul la resurse etc.

Recomandări ale evaluatorului

- Identificarea unor modele comune de suport, ținând cont de sugestiile/recomandările făcute de către sub-recipientii. Deși problematica integrării tinerilor seropozitivi este una generală, există aspecte particulare ce țin de contingentele locale, pe care le cunosc cel mai bine sub-recipientii.
- Identificarea unui punct comun între aspirațiile tinerilor și realitățile economico-sociale ale acelor meserii/profesii căutate, ținând cont de actuala criză prin care trece piața muncii, ale cărei efecte se vor resimți acut în următorii 3-4 ani.
- Dezvoltarea unei strategii care să țină seama atât angajatorii și autoritățile locale (lobby și parteneriate) cât și familia (suport/consilierea părinților) și comunitatea locală (reducerea discriminării și marginalizării tinerilor seropozitivi).
- Unitățile și atelierile protejate reprezintă o soluție de tranzit și nu una permanentă. Chiar și în această situație, creșterea numărului acestor unități ar permite o integrare în muncă mai ușoară a acestor tineri, astfel încât, ulterior, trecerea pe piața reală a muncii să fie cât mai lină, mai naturală.
- Diminuarea formelor de hiperprotecție, pentru a crește șansele tinerilor la o viață independentă.
- Identificarea unor posibilități prin care sub-recipientii să se acrediteze ca funizori de instruire pentru a putea furniza diplome/certIFICATE de calificare recunoscute, deoarece în multe situații AJOFM-urile nu pot organiza cursurile solicitate ca urmare a ne-întineririi numărului minim de participanți, ceea ce blochează în mare parte procesul de integrare socio-profesională.
- Extinderea posibilităților ca tinerii să realizeze stagii de practică la angajatori, care s-au dovedit extrem de utile.
- Responsabilizarea tinerilor care trăiesc în locuințe protejate prin participarea lor la întreținerea casei și la cheltuielile comune de întreținere. De asemenea, stimularea și sprijinirea celor care au depășit vârsta de 18 ani de a locui singuri și a se întreține singuri, dar sub o atentă coordonare/supraveghere.
- Încurajarea finalizării/continuării educației formale, astfel încât cvasi-totalitatea tinerilor seropozitivi să aibă minim 8 clase/școală profesională.
- Creșterea numărului de profesioniști din cadrul organizațiilor, care furnizează servicii de integrare socio-profesională a tinerilor seropozitivi.
- Exploatarea potențialelor beneficii generate de achiziționarea unor echipamente complexe intrate în dotarea atelierelor (legătorie, lumânări, croitorie, IT etc.), ceea ce ar determina nu doar asigurarea/consolidarea sustenabilității financiare ci și intrarea pe piață cu un ușor avantaj în fața competitorilor.